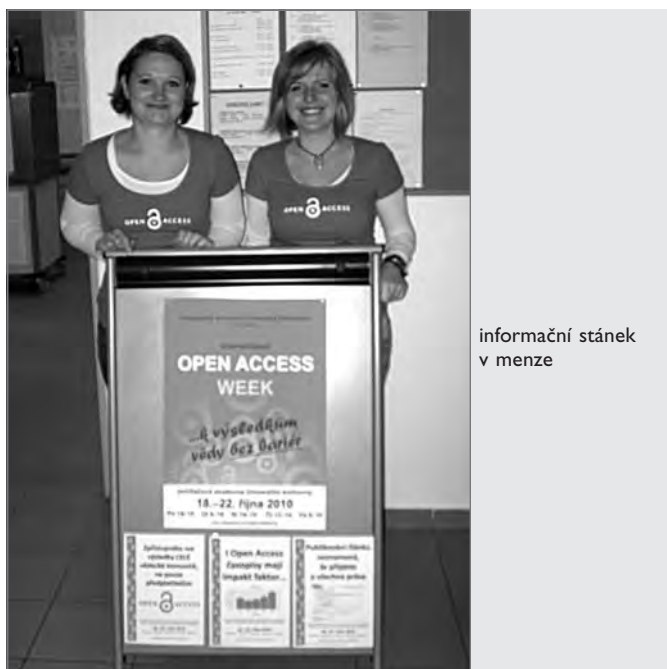

Open Access Week poprvé na univerzitě

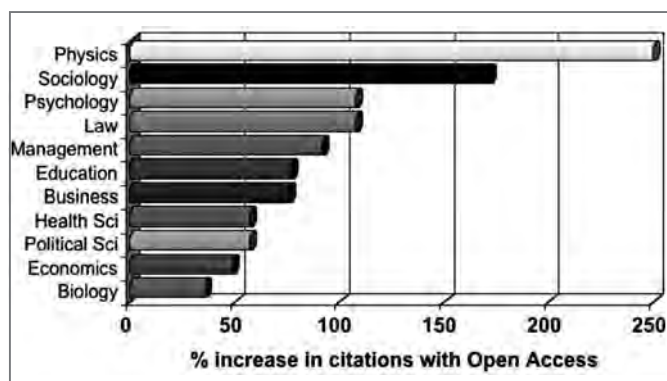
informační stánek
v menze

V týdnu od 18. do 22. října proběhlo v Univerzitní knihovně pět prezentací na téma Open Access (dále OA). Důvodem jejich konání bylo připojení se k mezinárodní akci Open Access Week (<http://www.openaccessweek.org>), která byla v tomto termínu pořádána jednotlivými univerzitami a vědecko-výzkumnými institucemi po celém světě. Hlavním cílem této akce je propagace a seznámení vědecké komunity s myšlenkou otevřeného přístupu, jež přináší nové možnosti do vědecké komunikace.

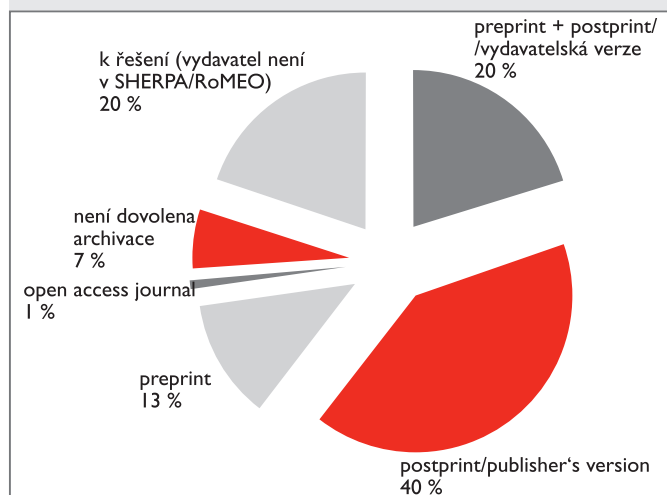
V dnešní době krácení rozpočtů a zvyšujících se cen předplatných odborných časopisů začíná být pro instituce čím dál tím větším problémem zajistit přístup k nejnovějším výsledkům vědy a výzkumu. Jednou z cest, jak zajistit přístup k těmto informacím, je publikování v režimu OA, díky němuž se odborné články stávají dostupnými celé vědecké komunitě, a ne pouze těm, kteří mají příslušný časopis předplacený. Zároveň se tak zvyšuje viditelnost a s ní i citovanost příslušného článku (graf č. 1). S vyšší citovaností a dostupností je spojena i rostoucí prestiž jak samotného autora, tak i jeho mateřské instituce.

Jak funguje OA?

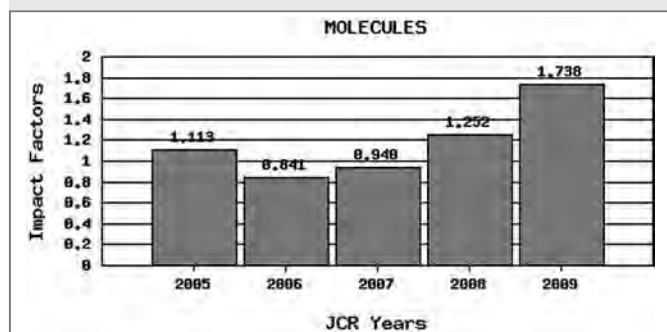
Publikování v režimu OA neznamena porušování autorských práv a ani samotný autor není zatížen prací navíc. Zpravidla se hovoří o dvou základních cestách (způsobech) OA. Tzv. zlatá cesta znamená, že autor publikuje v OA časopisech, které fungují v tzv. obráceném režimu. Náklady na recenzní řízení nejsou hrazeny z předplatných, ale přímo autorem (mateřská instituce, grantová agentura,...). Výhodou tohoto publikování je, že články jsou okamžitě dostupné celé vědecké komunitě. Ucelený přehled o OA časopisech pro jednotlivé obory poskytuje Directory of Open Access Journals (DOAJ, <http://www.doaj.org/>). Druhou cestou OA publikování je tzv. zelená cesta, kdy autoři publikují klasickým způsobem u komerčních vydavatelů a články jsou přístupné na základě předplatného. Někteří z těchto vydavatelů (např. Springer) také umožňují zvolit pro jednotlivé články tzv. zlatou cestu, tj. přímou úhradu za publikování. V současné době již ovšem většina významných vydavatelů (Springer, Elsevier, IEEE, American Chemical Society, Radioengineering Society,...) také stanovila a zveřejnila svůj postoj k „zelené

graf č. 1 Zdroj: Harnad, S., Brody, T., Vallieres, F., Carr, L., Hitchcock, S., Gingras, Y., Oppenheim, C., Hajjem, C., & Hilf, E. (2004). The Access/Impact Problem and the Green and Gold Roads to Open Access: An Update. *Serials Review* 34: 36-40.

graf č. 2

graf č. 3 Zdroj: Journal Citation Reports

cestě" OA a umožňuje autorům ukládání článků ve formě preprintu, postprintu či ve vydavatel'ské verzi v oborovém repozitáři nebo v repozitáři instituce. Odtud pak je tato forma článku volně přístupná bez jakýchkoliv omezení. Na Univerzitě Pardubice (UPa) je tímto repozitářem Digitální knihovna UPa (<http://dspace.upce.cz>), kde již v této době lze nalézt několik článků publikovaných v renomovaných časopisech a zpřístupněných dle pravidel jednotlivých vydavatelů. Informace a pravidla jednotlivých vydavatelů, tj. za jakých podmínek je možné vložit článek do repozitáře, jsou soustředěny ve službě SHERPA/RoMEO (<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>). Univerzitní knihovna pomocí tohoto registru provedla analýzu publikační činnosti UPa za rok 2009 registrované v databázi Scopus a zjistila, jaký objem článků a v jaké podobě je možné na základě

pravidel vydavatele vložit do Digitální knihovny UPa. Jak zobrazuje graf č. 2, až 60 % článků publikovaných v komerčních vydavatelstvích a přístupných pouze předplatitelům je možné volně zpřístupnit ve formě postprintu nebo ve vydavatelské verzi, tedy již ve verzích, které prošly recenzním řízením.

V Digitální knihovně jsou také zpřístupněny v režimu OA některé publikace vydávané Univerzitou Pardubice viz <http://dspace.upce.cz/handle/10195/37631>. Jedná se např. o Scientific Papers Doprvní fakulty Jana Pernera, Fakulty ekonomicko-správní a Fakulty filozofické, sborníky z konferencí pořádaných Univerzitou Pardubice a recenzované časopisy *Theatrum historiae* a *Pantheon*. Pokud jste editorem/editorkou sborníku či časopisu, v seznamu publikací jste jej nenašel/nenašla a měl/a byste zájem o jeho publikování v režimu OA, neváhejte se na Univerzitní knihovnu obrátit.

Jak může podpořit Open Access každý autor?

Může publikovat své články v OA časopisech. O tom, že OA časopisy nejsou časopisy podřadnými, svědčí i skutečnost, že některé z nich je možné nalézt ve Web of Science a jejich impakt faktor může dosahovat velmi zajímavých hodnot (graf 2).

Pokud autor publikuje u vydavatelů, kteří umožňují uložení článků do repozitáře, rozhodně by měl této možnosti využít. Není to žádná velká práce navíc. Stačí pouze zaslat plný text publikovaného článku v postprintové verzi (tj. verze po zapracování připomínek z recenzního řízení, ale před konečnou vydavatelskou úpravou) jako přílohu e-mailu na lucie.vycitalova@upce.cz, a tím je uložení do Digitální knihovny UPa zajištěno. Pokud není politika vydavatele veřejně známa, je možné při předávání autorských práv vydavateli možnost uložení do repozitáře své instituce vyjednat. Další informace či aktuality z dění kolem Open Access a příslušné kontakty lze nalézt na našich stránkách (<http://www.upce.cz/knihovna/oa.html>).

Závěrem patří poděkování všem, kteří již vkládají svoji publikační činnost do repozitáře Digitální knihovna UPa, i těm, kteří si našli čas a zúčastnili se akce Open Access Week.

*Mgr. Lucie Vyčítalová
Univerzitní knihovna UPa
Mgr. Iva Prochásková
vedoucí Univerzitní knihovny UPa*